

4. ביטוח ילדים

א. כללי

קצבת ילדים - קצבת ילדים משולמת בכל חודש לכל המשפחות עם ילדים בישראל, ומטרתה לסייע בהוצאות הגידול של הילדים. במהלך השנים עברו קצבאות הילדים שינויים רבים, ומשנת 2002 ירדה מאוד רמתה של קצבת הילדים בעקבות תוכניות כלכליות רבות. החל ביולי 2009, במסגרת חוק ההסדרים, הוגדלה הקצבה של ילדים שניים עד רביעיים בהדרגה, עד שבסוף התהליך ב-2012 ילדים אלה יקבלו תוספת של 100 ש"ח כל אחד, בהשוואה לתשלום שקיבלו בתחילת 2009.

ב-2009 קצבאות הילדים עלו ביחס לרמתן בשנת 2008, משתי סיבות:

1. הקצבה עודכנה בהתאם לעליית מדד המחירים בשנה שחלפה.
2. ביולי 2009, הקצבה לילד שלישי עלתה ב-60 ש"ח ושל הרביעי ב-93 ש"ח - כשלב ראשון בתוכנית שאושרה בחוק ההסדרים 2009-2010.

חוק ההסדרים 2009-2010 - בחודש יולי 2009, הוחל בביצוע תוכנית שמקורה בהסכמים קואליציוניים. במסגרת התוכנית, הקצבה לילדים שמקומם במשפחה שני, שלישי ורביעי תעלה בהדרגה עד שבשנת 2012 תשולם תוספת של 100 ש"ח לכל ילד במקומות הללו. התוספת היא בהשוואה לגובה הקצבה המשולמת בפועל ביוני 2009, כלומר הקצבה של הילדים שמקומם שני עד רביעי לא תעודכן בשנים 2010-2011 לפי המדד כפי שנהוג מדי שנה בחודש ינואר, כך שהתוספת תהיה נומינלית ותישחק לאורך השנים.

בשלב ראשון, מיולי 2009, הילד הרביעי מקבל תוספת של 93 ש"ח והילד השלישי מקבל תוספת של 60 ש"ח. הילד השני יקבל תוספת של 36 ש"ח רק בשלב השני, שיחל ביולי 2010 (לוח 1). עלות התוכנית נאמדת בכ-240 מיליוני ש"ח בשנת 2009. העלות תגיע ל-1,500 מיליוני ש"ח משנת 2012, בהשוואה להוצאה של 2008. השיפור שהוכנס ב-2009 ברמת הקצבאות בעקבות ההסכמים הקואליציוניים הוא מוערי לעומת הפגיעה המתמשכת בקצבאות שראשיתה ב-2002. הפגיעה המתמשכת נובעת מהחלטה לשלם קצבה אחידה לילדים שנולדו לאחר יוני 2003 ("ילדים חדשים") שמקומם במשפחה שלישי ויותר. בעבורם משולמת קצבה השווה לקצבאות שני הילדים הראשונים לעומת הקצבה הגבוהה יותר לילדים שנולדו לפני יוני 2003 ("ילדים ותיקים"), ושמקומם במשפחה דומה.

לוח 1

שינוי קצבאות ילדים לפי חוק ההסדרים 2009-2010

מקום הילד	גובה הקצבה ביוני 2009	גובה הקצבה לאחר שלב א' 7.9-6.10	גובה הקצבה בשלב ב' 7.10-3.11	גובה הקצבה בשלב ג' 3.12-4.11	גובה הקצבה החל מ-4.12
גובה הקצבה					
ילד רביעי חדש	159	252	252	252	259
ילד רביעי ותיק	353	446	446	446	453
ילד שלישי חדש	159	219	252	252	259
ילד שלישי ותיק	191	251	284	284	291
ילד שני	159	159	195	252	259
התוספת לעומת הקצבה, כיום					
ילד רביעי חדש		93	93	93	100
ילד רביעי ותיק		93	93	93	100
ילד שלישי חדש		60	93	93	100
ילד שלישי ותיק		60	93	93	100
ילד שני		0	36	93	100
אומדן עלות שנתית בש"ח בהשוואה ל-2008		240,000,000	700,000,000	1,280,000,000	1,500,000,000

ההחמרות שהונהגו החל מ-2002 הביאו לירידה חדה בתשלומים של קצבאות הילדים: בשנת 2001 שולמו כ-8.3 מיליארד ש"ח (במחירי 2008), והתשלומים ירדו לשפל של פחות מ-5 מיליארד ב-2008 - כלומר ירידה של 40%. בשנת 2009, היתה עליה אם כי לא ניכרת בסך התשלומים כתוצאה מהפעלת השלב הראשון בתוכנית במסגרת חוק ההסדרים 2009-2010, כאמור לעיל. הירידה הצטמצמה לכ-37% בין השנים 2001 ו-2009. באותה תקופה, מספר המשפחות שקיבלו קצבת ילדים עלה בכ-7% ומספר הילדים עלה בכ-11%. מכאן עולה, שלולא ההחמרות של השנים האחרונות, התשלומים לקצבאות ילדים היו מסתכמים ביותר מ-9 מיליארד ש"ח, כלומר הירידה הריאלית היא יותר מ-43%.

מענק לימודים - נוסף על קצבאות הילדים שמשולמות לכל המשפחות עם ילדים, משולם גם מענק לימודים, המיועד למשפחות חד-הוריות ולמשפחות שבהן ארבעה ילדים ויותר המקבלות גמלת קיום. המענק משולם בעבור ילדים בני 6-14 ומטרתו לסייע בקניית ציוד לימודים לפני פתיחת שנת הלימודים. ב-2009 קיבלו מענק לימודים כ-146 אלף ילדים. עלות המענק ב-2009 הסתכמה בכ-165 מיליון ש"ח.

תוספת משפחה - ביולי 2004 הוחל בתשלום תוספת למשפחות שבהן שלושה ילדים ויותר המקבלות גמלה להבטחת הכנסה או תשלום מזונות מהמוסד. תוספת המשפחה משולמת

בעבור הילד השלישי והרביעי בלבד. עד דצמבר 2005 היתה הקצבה 101 ש"ח לילד, מינואר 2006 היא הועלתה ל-104 ש"ח ובינואר 2009 הוא הגיעה ל-111 ש"ח בחודש, לילד אחד. קצבה זו נועדה לפצות את המשפחות על הפגיעה הכפולה בהן, הן בקצבאות הילדים והן בגמלה להבטחת הכנסה. בשנת 2009 שולמה קצבה זו לכ-24 אלף משפחות (שבהן כ-40 אלף ילדים שלישיים ורביעיים). בשנת 2009 שולמה תוספת משפחה בסכום של כ-56 מיליון ש"ח, לעומת 58 מיליון ש"ח ב-2007 ו-62 מיליון ש"ח ב-2006. הירידה נובעת מן הירידה במספר המקבלים גמלה להבטחת הכנסה או דמי מזונות בשנה זו.

ב. רמת קצבת הילדים במהלך השנים

עד 2005 קצבת הילדים חושבה על-פי נקודות קצבה שקבע החוק על פי מקום הילד במשפחה. בשנים 1987 עד 2001 עודכנה נקודת הקצבה במלוא עליית מדד המחירים בראשית כל שנה קלנדרית ובכל עת ששולמה תוספת יוקר לכלל השכירים במשק. מינואר 2001 עד דצמבר 2005 הופסק העדכון של נקודת הקצבה והיא נשארה קבועה ברמה של 171.3 ש"ח (במחירי 2005). מינואר 2006 קצבת הילדים מחושבת על פי ה"סכום הבסיסי", שמעודכן על פי שיעור גידול מדד המחירים לצרכן. סכום זה היה בשנת 2009 159 ש"ח לעומת 152 ש"ח ב-2008. קצבאות שני הילדים הראשונים עלו אם כן ל-159 ש"ח לילד, וקצבת הילד השלישי עלתה מ-182 ש"ח ב-2008 ל-191 ש"ח במחצית הראשונה של 2009 ול-251 ש"ח במחצית השנייה של 2009. קצבת הילד הרביעי עלתה מ-337 ש"ח ל-353 ש"ח במחצית הראשונה של 2009 ול-446 במחצית השנייה של 2009. קצבאות הילד החמישי ואילך עלו מ-337 ש"ח ל-355 ש"ח. העלייה בקצבאות הילדים באה לאחר ירידה בגובה הקצבאות בשנים 2002-2004, כחלק ממדיניות הקיצוץ בקצבאות הילדים שתוארה לעיל. קצבת הילדים החדשים, אלה שנולדו לאחר יוני 2003, המשולמת ללא תלות במקומם במשפחה, היא כקצבת שני הילדים הראשונים - 159 ש"ח.

בתרשים 1 מוצגת הקצבה הממוצעת לילד בשנים 1993-2009. משנת 1993 שבה קצבת הילדים להיות אוניברסלית, ועד 2001 עלתה הקצבה הממוצעת לילד במתינות. "חוק הלפרט" שיושם בשנת 2001 הביא בתקופה זו את הקצבה הממוצעת לילד לשיאה, ומשנת 2002 החלה הקצבה לרדת ירידה חדה, עד להתייצבותה היחסית ב-2005. סדרת הקיצוצים בקצבאות הביטוח הלאומי בכלל ובקצבאות הילדים בפרט הפחיתה את הקצבה הממוצעת לילד בשנים 2002-2005 בכ-50%. בשנת 2009 הקצבה הממוצעת לילד הצטמצמה בכ-46%, ביחס לשנת 2002 - צמצום קטן בפער ביחס לשנה קודמת.

לוח 2 מראה את ההשפעה המצרפית של חוק התוכנית להבראת המשק - יוני 2003 עם חוק המדיניות הכלכלית לשנת 2004 וחוק ההסדרים 2009-2010.

1 הקצבה הממוצעת לילד חושבה באמצעות חלוקה של סך כל התשלומים לקצבאות ילדים בשנה מסוימת במספר הילדים הזכאים באותה שנה.

מלוח 2, המציג את סכומי הקצבאות בשנים 2002-2009 לפי מספר הילדים במשפחה, עולות כמה עובדות:

○ סכום הקצבה למשפחה עם ילד אחד במונחים ריאליים ירד מינואר 2002 עד ינואר 2005 ב-31%. בתחילת 2006 עלתה הקצבה בכ-20%. בשנת 2007 הקצבה למשפחה עם ילד אחד ירדה בשיעור קטן של פחות מ-1%. בשנת 2008 הירידה בסכום הקצבה היתה גדולה יותר – של 2% לעומת שנת 2007. בשנת 2009 שבה הקצבה לילד לעלות בשיעור קטן של 1.3%.

○ משפחה שבה שלושה ילדים קיבלה ב-2005 57% מהסכום שקיבלה בינואר 2002. ב-2006 הקצבה הריאלית למשפחה שבה שלושה ילדים עלתה בכ-17% ובשנת 2008 שוב נצפתה ירידה של כ-2%. במחצית הראשונה של שנת 2009 הקצבה למשפחה עם שלושה ילדים גדלה ב-4.6% לעומת שנת 2008. במחצית השנייה של השנה, נכנס לתוקפו כאמור התיקון בחוק ההסדרים לפיו הוגדלה קצבת הילדים לילד השלישי והרביעי. לפיכך הקצבה למשפחה גדלה בתקופה זו ב-13.3% בממוצע ביחס לקצבה הממוצעת בשנת 2008.

תרשים 2 שלהלן מראה את היציבות היחסית במשפחות קטנות (1-2 ילדים) לעומת הצמצום שחל בקצבה במשפחות הגדולות בעקבות התוכנית הכלכלית של 2002-2003. כך למשל הקצבה המשפחתית למשפחה עם 5 ילדים פחתה משנת 2003 ועד שנת 2008 בכ-37% והגיעה ל-1,160 ש"ח בממוצע לחודש. ב-2009 צומצמה הפגיעה, והקצבה למשפחה עם חמישה ילדים עלתה ב-7.8% לעומת הקצבה ששולמה ב-2008 והגיעה ל-1,368 ש"ח.

פרק 4: פעילות ומגמות בתחומי הגמלאות - ילדים

לוח 2

**קצבת ילדים לפי מקום הילד במשפחה וקצבה למשפחה
לפי מספר הילדים (ש"ח, מחירים שוטפים), 2002-2009**

תוספת לכל ילד נוסף	5	4	3	2	1	מועד
						ינואר 2002
868	868	703	342	174	174	ליד
868	2,261	1,393	690	348	174	למשפחה
						מארס 2002
754	754	610	301	151	151	ליד
754	1,967	1,213	603	302	151	למשפחה
						יולי 2002
724	724	586	289	146	146	ליד
724	1,891	1,167	581	292	146	למשפחה
						אוגוסט 2003*
522	522	454	195	144	144	ליד
522	1,459	937	483	288	144	למשפחה
						פברואר 2004
498	498	430	171	120	120	ליד
498	1,339	841	411	240	120	למשפחה
						יולי 2004
459	459	404	164	120	120	ליד
459	1,267	808	404	240	120	למשפחה
						ינואר 2005
401	401	360	156	120	120	ליד
401	1,157	756	396	240	120	למשפחה
						2006-2007
329	329	329	178	148	148	ליד
329	1,132	803	474	296	148	למשפחה
						2008
337	337	337	182	152	152	ליד
337	1,160	823	486	304	152	למשפחה
						ינואר 2009
353	353	353	191	159	159	ליד
353	1,215	862	509	318	159	למשפחה
						יולי 2009
353	353	446	251	159	159	ליד
353	1,368	1,015	569	318	159	למשפחה

* ילדים שנולדו לאחר 1.6.2003 מקבלים כקצבת הילד הראשון, ללא תלות במקומם במשפחה.

ד. מקבלי קצבאות ילדים

לוחות 3 ו-4 מציגים את התפלגות המשפחות שקיבלו קצבת ילדים לפי גודל המשפחה ואת התפלגות הילדים שבעבורם שולמה קצבת ילדים לפי מקומם במשפחה. מספר המשפחות שנולדו להן ילדים לאחר יוני 2003 ומספר הילדים שנולדו לאחר מועד זה מוצגים בפירוט בסעיף ה' להלן.

בשנת 2009 הגיע מספר המשפחות ששולמו להן קצבאות ילדים לכמיליון בממוצע לחודש - גידול של כ-1.7% בהשוואה ל-2008, והוא גבוה במעט מהגידול שנצפה בין 2007 ל-2008. מספר הילדים ששולמו עבורם קצבאות הגיע ב-2009 לכ-2,400 אלף בממוצע לחודש. זהו גידול של כ-1.9% מהשנה הקודמת. שיעור זה גבוה במעט משיעור הגידול שנצפה ב-2008 שהיה כ-1.6%. ממוצע המשפחות השנתי עם ילד אחד גדל ב-1.2% ביחס ל-2008 והגיע לכ-327 אלף. מספר המשפחות עם שני ילדים ויותר גדל ב-1.4% ביחס ל-2008.

ה. "ילדים חדשים"

בעקבות תיקוני החקיקה בשנים 2003-2004 הוגדרה קבוצה של "ילדים חדשים", הכוללת ילדים שנולדו מיוני 2003 ואילך. ילדים אלה קיבלו עד חודש יוני 2009 קצבה השווה לקצבת שני הילדים הראשונים, ללא תלות במקומם במשפחה. מדיניות זו הובילה מטבעה לפער ברמת הקצבאות בין משפחות שגודלן שווה.

במחצית השנייה של שנת 2003 נולדו כ-62 אלף ילדים חדשים. מספרם הלך וגדל מ-86 אלף ב-2004 ועד 403 אלף ב-2009. המספר הכולל של הילדים החדשים הגיע בדצמבר 2009 לכ-962 אלף - 40% מתוך כ-2.4 מיליון ילדים שבגינם שולמה קצבה במועד זה. בסוף 2009, כ-42% (כ-403 אלף), הם ילדים שלישיים ואילך, שלהם שולמה עד יוני 2009 קצבה נמוכה יותר מילדים שלישיים ואילך שנולדו לפני יוני 2003. אלו למעשה הילדים שנפגעו בעבר בעקבות השוואת הקצבה לכל הילדים - ועמם מיטיב התיקון שנעשה במסגרת חוק ההסדרים.

תרשים 3 מראה את המספר המצטבר של הילדים החדשים לפי מקומם במשפחה מ-2004 עד 2009. מן התרשים אפשר ללמוד כי בשנים 2005-2007 נוספו כ-62 אלף ילדים שלישיים ויותר בכל שנה, ובשנים 2008-2009 נוספו כ-65 אלף ילדים שלישיים ויותר. בסוף שנת 2009 הגיע מספרם הכולל לכ-403.1 אלף ילדים.

3 144 ש"ח בין אוגוסט 2003 לינואר 2004, 120 ש"ח בין פברואר 2004 לדצמבר 2005, 148 ש"ח ב-2006 וב-2007
- 152 ש"ח ב-2008, ו-159 ש"ח ב-2009.

פרק 4 : פעילות ומגמות בתחומי הגמלאות - ילדים

לוח 3

**משפחות המקבלות קצבת ילדים לפי מספר הילדים במשפחה
(ממוצע חודשי), 2000-2009**

מספר הילדים במשפחה						סך הכול	שנה
6+	5	4	3	2	1		
מספרים (אלפים)							
38.1	34.5	76.3	165.7	276.9	321.0	912.5	2000
39.0	35.6	77.4	167.6	280.9	327.8	928.2	2001
39.9	36.6	78.1	169.1	283.4	327.9	935.0	2002
40.8	37.4	78.9	171.3	285.6	324.9	939.1	*2003
41.7	37.9	79.9	174.4	288.5	323.2	945.6	2004
42.4	38.5	81.3	178.6	292.8	322.7	956.3	2005
43.0	39.3	82.7	183.2	298.3	321.8	968.3	2006
43.1	39.8	84.4	188.5	303.0	321.8	980.6	2007
43.5	40.3	86.2	194.4	307.5	322.9	994.8	2008
44.0	40.7	88.2	200.6	311.9	326.7	1,012.0	2009
אחוזים							
4.2	3.8	8.4	18.1	30.3	35.2	100.0	2000
4.2	3.8	8.3	18.1	30.3	35.3	100.0	2001
4.3	3.9	8.3	18.1	30.3	35.1	100.0	2002
4.4	4.0	8.4	18.2	30.4	34.6	100.0	*2003
4.4	4.0	8.4	18.5	30.5	34.2	100.0	2004
4.4	4.0	8.5	18.7	30.6	33.8	100.0	2005
4.4	4.1	8.6	18.9	30.8	33.2	100.0	2006
4.4	4.1	8.6	19.2	30.9	32.8	100.0	2007
4.4	4.1	8.7	19.5	30.9	32.5	100.0	2008
4.3	4.0	8.7	19.8	30.8	32.3	100.0	2009

* בשל תקלה טכנית בקובצי הילדים המנהליים לחודשים יוני עד אוקטובר 2003, מספר הילדים נאמד על-פי שליפות של נתונים מתוך מערכת ענף ילדים מראשית חודשים אלו.

לוח 4

**ילדים המקבלים קצבת ילדים לפי מקומם במשפחה (ממוצע חודשי),
2009-2000**

מקומו של הילד במשפחה						סך כל הילדים	שנה
שישי ואילך	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון		
מספרים (אלפים)							
78.7	72.6	148.9	314.6	591.5	912.5	2,118.8	2000
80.1	74.6	152.0	319.5	600.4	928.1	2,154.7	2001
81.9	76.5	154.6	323.7	607.1	935.0	2,178.8	2002
83.7	78.3	157.3	328.6	614.1	939.1	2,201.1	*2003
85.3	79.6	159.5	333.9	622.4	945.6	2,226.4	2004
86.7	80.9	162.3	340.8	633.6	956.3	2,260.6	2005
87.3	82.2	164.9	348.1	646.5	968.3	2,297.3	2006
87.5	82.9	167.4	355.8	658.9	980.6	2,333.1	2007
87.8	83.8	170.0	364.4	671.8	994.8	2,372.5	2008
88.4	84.6	172.9	373.5	685.3	1,012.0	2,417.0	2009
אחוזים							
3.7	3.4	7.0	14.9	27.9	43.1	100.0	2000
3.7	3.5	7.1	14.8	27.8	43.1	100.0	2001
3.8	3.5	7.1	14.8	27.9	42.9	100.0	2002
3.8	3.6	7.1	14.9	27.9	42.7	100.0	*2003
3.8	3.6	7.2	15.0	27.9	42.5	100.0	2004
3.8	3.6	7.2	15.1	28.0	42.3	100.0	2005
3.8	3.6	7.2	15.2	28.1	42.1	100.0	2006
3.7	3.6	7.2	15.3	28.2	42.0	100.0	2007
3.7	3.5	7.2	15.4	28.3	41.9	100.0	2008
3.7	3.5	7.2	15.5	28.4	41.9	100.0	2009

* ראו הערה בלוח 3.

ו. מענק לימודים

משנת 1992 משולם במסגרת ביטוח ילדים גם מענק לימודים למשפחות חד-הוריות בעבור ילדים בני 6-14. מאוגוסט 1998 משולם המענק גם למשפחות עם ארבעה ילדים ויותר שמקבלות מהמוסד לביטוח לאומי אחת מגמלאות הקיום האלה: גמלה להבטחת הכנסה, דמי מזונות, קצבת נכות, קצבת זיקנה או קצבת שאירים. המענק ניתן כתשלום חד-פעמי סמוך לתחילת שנת הלימודים ומטרתו לסייע למשפחות הזכאיות לו ברכישת ציוד לבית הספר. גובה המענק בעבור ילדים בני 6-11 הוא 18% מהסכום הבסיסי (1,383 ש"ח ב-2009) ובעבור בני 12-14 - 10% ממנו (768 ש"ח).

ב-2009 שילם המוסד לביטוח לאומי מענק לימודים לכ-81 אלף משפחות, כ-57 אלף הן משפחות חד-הוריות והשאר משפחות עם ארבעה ילדים ויותר, המקבלות גמלאות קיום. המענק שולם ל-146 אלף ילדים, בדומה ל-2008. מכלל הילדים שקיבלו מענק לימודים, כ-60% (כ-86 אלף ילדים) קיבלו את המענק המוגדל.

ז. היקף התשלומים

מנתוני לוח 7 עולה כי בשנת 2009 התשלומים לקצבאות הילדים עלו ריאלית בשיעור של כ-6% לעומת 2008. עלייה זו מורכבת מצד אחד מגידול מתון במספר הילדים שבעבורם שולמה הקצבה ומהגדלת גובה הקצבה לילדים השלישיים והרביעיים, ומצד אחר מירידה במספר הילדים שבעבורם שולמה קצבה גבוהה כיוון שנולדו לפני יוני 2003.

השינויים בהיקף התשלומים של קצבאות הילדים משתקפים גם בחלק היחסי של תשלומי הענף מסך כל התשלומים של המוסד לביטוח לאומי. חלקם של תשלומי הענף מכלל תשלומי הביטוח הלאומי ירד בשנים האחרונות מ-16.8% ב-2001 ל-11.4% ב-2004 ול-10.4% בשנים 2008-2009.

תרשים 4 מציג את התשלומים השנתיים בעבור קצבאות ילדים בשנים 2001-2009 במחירים קבועים. ההתפתחות של היקף התשלומים משקפת את סדרת הקיצוצים שהתבצעו בשנים 2002-2005. הקיצוץ החד ביותר היה בשנת 2004, שבעקבותיו ירד היקף התשלומים ביותר מ-20%. בשנת 2006 עלה בכ-400 מיליוני ש"ח היקף התשלומים בזכות העלייה בקצבת שלושת הילדים הראשונים.

לוח 7

התשלומים עבור קצבאות ילדים (מיליוני ש"ח, מחירי 2009), 2000-2009

מענק לימודים		קצבת ילדים		סכום כולל		שנה
מחירי 2009	מחירים שוטפים	מחירי 2009	מחירים שוטפים	מחירי 2009	מחירים שוטפים	
155.1	128.8	8,198.3	6,808.7	8,353.9	6,937.6	2000
185.5	155.8	8,830.4	7,415.5	9,015.9	7,571.3	2001
171.2	151.9	7,384.2	6,553.7	7,555.4	6,705.7	2002
170.7	152.6	6,619.6	5,914.4	6,790.3	6,067.8	2003
171.6	152.7	5,183.5	4,612.2	5,355.2	4,764.9	*2004
169.0	152.4	4,778.4	4,308.2	4,947.5	4,460.7	2005
169.3	155.8	5,204.4	4,791.2	5,373.6	4,947.0	2006
169.8	157.1	5,169.2	4,783.3	5,334.0	4,940.5	2007
171.0	165.5	5,059.3	4,896.7	5,230.2	5,062.2	2008
171.4	171.4	5,365.9	5,365.4	5,537.3	5,537.3	2009

* התשלומים מ-2004 כוללים, נוסף על קצבאות הילדים ומענק הלימודים, גם תשלומים בעבור תוספת משפחה.

תיבה __

השפעת גובה קצבאות הילדים על פריון הילודה

קצבאות הילדים הן כלי מרכזי במערכת הביטחון הסוציאלי המסייע למשפחות במימון הוצאות גידול ילדיהן. אחת המטרות של הקצבאות לילדים בישראל היא לתמוך במשפחות מרקע חברתי-כלכלי חלש. השאלה הנשאלת היא האם גובה קצבאות הילדים השפיע (בעקיפין) גם על הילודה.

בשני העשורים האחרונים חלו תמורות ניכרות במבנה ובגובה קצבאות הילדים בישראל. באמצע שנות התשעים הועלו מאוד הקצבאות ללא-יהודים, עם החלפת קצבת "יוצאי צבא" בקצבת ילדים אוניברסלית, ובשנת 2001 הוגדלו בשיעור ניכר הקצבאות לילדים מסדר גבוה, בעקבות חקיקת "חוק הפרט". בשנים 2002-2003 קוצצו קצבאות הילדים באופן חד, בעיקר במסגרת התוכנית להבראת המשק: הקצבה לילד שנולד עד אז קטנה בהדרגה, וילד שנולד לאחר מועד זה קיבל קצבה נמוכה בהרבה, בגובה הקצבה לילד ראשון, בלי קשר לסדר הלידה שלו, כך שהקצבה השולית לילד הבא היתה בשנת 2007 נמוכה במונחים ריאליים ב-3/5 מהקצבה בשנת 2000. בשנים 2009-2012 יועלו בהדרגה הקצבאות לילדים שמקומם שני עד רביעי.

המחקר בחן את ההשפעה שהיתה לגובה קצבאות הילדים על הילודה של נשים בישראל במהלך השנים 1994-2007, בדגש על התגובה לקיצוץ החד בקצבאות בשנת 2003. התמורות הניכרות במבנה ובגובה הקצבאות הן שאפשרו לזהות את השפעתם על דפוסי הילודה.

אוכלוסיית המחקר הקיפה את כל הנשים בנות 15-44 במהלך השנים 1994-2007. בסיס הנתונים - שמקורו בקבצים מנהליים של המוסד לביטוח לאומי - כולל מידע מפורט על דפוסי הפריון של הנשים ומאפייניהן הדמוגרפיים והחברתיים-כלכליים. נערכה הבחנה בין קבוצות אוכלוסייה שונות: יהודים לא-חרדים וחרדים, בדואים בדרום ובצפון, ערביי (מוזרח) ירושלים, ערבים אחרים ודרוזים.

הפריון הכולל של קבוצות אוכלוסייה שונות מוצג בלוח 1. הפריון הכולל מוגדר כמספר הילדים הממוצע הצפוי לאישה במהלך חייה אילו דפוסי הפריון שלה היו זהים לאלו של כל הנשים בגיל הפריון בתקופה נתונה.

הממצא המרכזי של המחקר הוא שגובה קצבאות הילדים לא הביא לשינוי מובהק בפריון הכולל הממוצע של כלל הנשים: בשנים שקדמו לקיצוץ, הפריון הכולל בקרב כלל אוכלוסיית הנשים היה 2.78 ולאחר הקיצוץ הוא היה 2.77.

**הפריון הכולל לפני ואחרי קיצוץ קצבאות הילדים
במסגרת התוכנית להבראת המשק, יוני 2003**

הפרש שני	הפרש ראשון	2007-2006	2002-2001	1997-1996	קבוצת אוכלוסייה	
[(2)-(3)]						
פחות						
[(2)-(1)]	(3)-(2)	(3)	(2)	(1)		
0.25-	0.51-	6.74	7.24	7.50	חרדים 1	יהודים
0.02	0.07	2.20	2.13	2.22	אחרים	
0.82-	1.14-	5.62	6.76	7.08	בדואים - דרום 2	ערבים
0.77-	0.79-	3.25	4.04	4.06	בדואים - צפון 3	
0.34-	0.41-	3.56	3.97	4.05	ירושלים	
0.61-	0.62-	3.08	3.70	3.71	אחר	
0.11	0.34-	2.52	2.85	3.30	דרוזים 4	
0.03	0.03-	2.77	2.78	2.81	סך הכול	

הבחנה בין קבוצות אוכלוסייה שונות מצביעה על כך שלגובה קצבאות ילדים היתה השפעה חיובית בקרב שתי קבוצות אוכלוסייה: בקרב הנשים החרדיות, המהוות 6.5% מכלל הנשים בגיל הפרייון, הפריון הכולל ירד מ-7.2 ילדים בשנים 2002-2003 ל-6.7 ילדים בשנים 2007-2006, ובקרב הנשים הערביות, המהוות כ-15% מכלל הנשים בגיל הפרייון, היתה ירידה שנעה בין ילד אחד ל-0.4 ילד (לוח 1), בהתאם לסוג האוכלוסייה.

בקרב אוכלוסיות אחרות - יהודיות לא חרדיות, המהוות כ-75% מכלל הנשים בגיל הפרייון, ודרוזיות - לא ניכרה השפעה של קצבאות ילדים על ילודה.

קצבאות ילדים השפיעו על ילודה בעיקר במשפחות ברוכות ילדים, שהם מיעוט בכלל האוכלוסייה - פחות מ-10%. עוד יש לציין, כי המחקר נערך זמן קצר לאחר הקיצוץ בקצבאות הילדים ולכן לא ברור באיזו מידה הירידה בילודה, אם היתה, תתייצב לאורך זמן. כמו כן הקיצוץ התרחש בסמיכות זמנים לתפניות במחזורי העסקים ולפגיעה נרחבת ברשת הביטחון החברתית, וייתכן שהאומדנים לא התחשבו בגורמים אלו במלואם.